

צבע הכסף של הגז

מדינת ישראל יכולה להיות יצרנית עולמית של אמוניה ומתנול, להרוויח מאות מילארדי דולרים ועל הדרך להפוך למעצמה של תעשייה כימית. בכדי שכל זה יקרה, ניאלץ לוותר על ייצוא הגז במתכונתו הנוכחית

מאת : פרופ' אהוד קינן

ראוי לכל שרי הממשלה כי יתעדו היטב את כל דבריהם והתנהלותם במהלך השנה הנוכחית. יום שבו יתבקשו לרענן את זכרונם, לא רק בפני דיוני הבג"ץ, אלא גם בפני וועדת חקירה ממלכתית אשר תבדוק את קורותיה של אחת ההחלטות האומללות ביותר בהיסטוריה של מדינת ישראל.

עם אישור מסקנות הייצוא, הסביר לנו ראש הממשלה כי "זו החלטה המאזנת בין הצורך להבטיח מקור אנרגיה זמין וזול לבין הצורך לייצא ולהשקיע אותו ברווחת האזרחים". רשימת הכשלים הלוגיים בבסיסה של ההחלטה הזאת ארוכה למדי. הכשל החמור ביותר הוא הקביעה כי אחת דתו של הגז הטבעי להשרף כדלק זול וכל שנותר להחליט הוא באילו תנורים ישרף, שלנו או של הגויים.

זוהי החלטה בעייתית, שחושפת התנהלות כושלת בדרך קבלת ההחלטות. היא משקפת תרבות של דיונים אשר מתנהלים בפורומים של אנשי כספים וכלכלה, תוך התעלמות מוחלטת מהבסיס המדעי טכנולוגי תעשייתי של נושאי הדיון. זוהי בדיוק הערובה שעליה צמחה בשנת 1981 פאראסט "המצאת האנרגיה" של יעקב מרידור, שר הכלכלה של מדינת ישראל שחשב כי תמצא "הנורה שתאיר את כל רמת גן". אותה פרשה הזויה הציגה את מרידור כשרלטן מאחז עיניים, ואת כל עם ישראל שבחר בו ובמפלגתו, כעדר של כסילים חסרי דעת.

כדי להבין את משמעותו של המחדל האסטרטגי של 2013, ראוי להביט במספרים אשר נעלמו מעיניו של ראש הממשלה ומעניהם של כל שריו שהתבקשו לאשר את ההחלטה. כפי שמתואר בתרשים, על פי תכנית הממשלה יישא ייצוא הגז רווחים של 36 מיליארד דולר. אם יופנה הגז הזה לייצור מתנול בלבד יהיו הרווחים 90 מיליארד, ואם יופנה לייצור אמוניה בלבד יגיעו הרווחים ל-263 מיליארד דולר. ראוי לזכור כי מתנול ואמוניה הם מוצרים בסיסיים וזולים יחסית. את הגז הטבעי ניתן להפוך גם למוצרים רווחיים הרבה יותר אם נשתמש בטכנולוגיות קיימות, או אם נעודד את המדענים, המהנדסים והממציאים שלנו לפתח טכנולוגיות חדשות.

ראש ממשלתנו מבשר לנו כי ההחלטה הנפלאה שלו תוסיף לחשבון הבנק שלנו 60 מיליארד דולר. לא צריך לחכות 20 שנה כדי לדעת שזה לא יקרה. לכאורה, על פי וועדת ששינסקי כ-60% מהכנסות הגז הטבעי יוקצו לטובת הממשלה בצורות מיסוי שונות. למעשה, הגדרת ההכנסות וחישוב התמלוגים תלויים בעשרות פרמטרים ובנוסחאות מתמטיות סבוכות, ולכן לעולם לא ניתן יהיה להגיע לערכים מדויקים באשר לחלקה של המדינה במשאב היקר. את מחיר המכירה האמיתי של הגז ניתן להסתיר באין-סוף העברות בין חברות בת ופירמידות עיסקיות, בעסקאות בארטס ועסקאות סוואפ, בחישוב מפולפל של מחירי ההעברה, של עלויות ההפקה ועלויות

על פי תכנית הממשלה יישא ייצוא הגז רווחים של 36 מיליארד דולר. לעומת זאת, עם יופנה הגז לייצור מתנול יהיו הרווחים 90 מיליארד

הייצוא, בקביעת רווחי יותר ובגורמים רבים אחרים.

במאבק על גובה המיסוי ניצח הצד שכרשותו צבא חזק יותר של רואי חשבון ועורכי דין ממולחים ומנוסים. זוהי כמובן מלחמה א-סימטרית בין צבא מצוייד במטוסי קרב מודרניים לבין חבורה של ילידים המצויידים בקשתות ובחיצים. אם ממשלת אוסטרליה נאלצה להתפשר עם החברות המפיקות בתחומה, יש להניח כי גם ממשלת ישראל תאלץ להסתפק בנתח קטן בהרבה מ-60%. מומחים בתחום טוענים כי נהיה ברי מזל אם נצליח לקושש 20%.

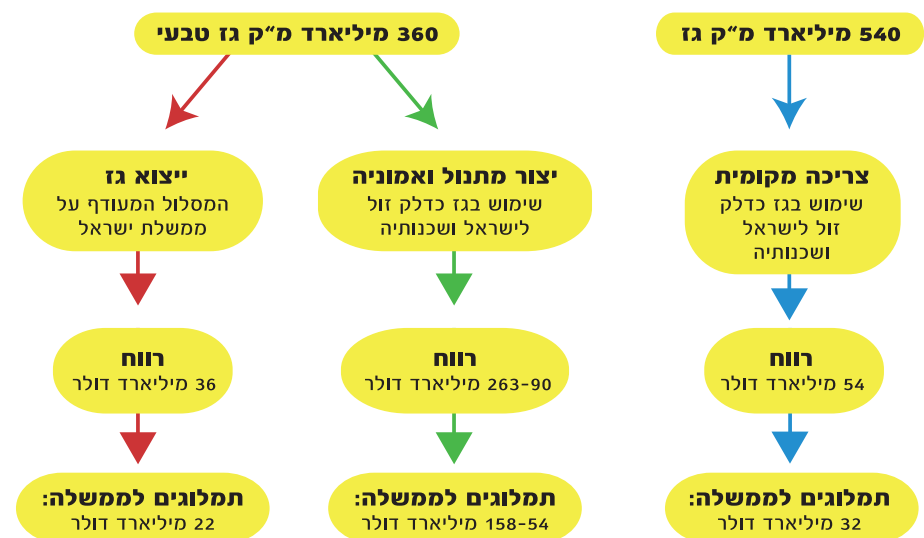
הסיכוי היחיד לקבל את ערכם האמיתי של התמלוגים הוא לקחת אותם בצורת גז טבעי ולא בצורת כסף. כמיות הגז הן דבר מוחשי שניתן למדוד אותו באופן מדויק בפתח הבאר. את הגז תוכל הממשלה למכור למי שתצצה, באיזה מחיר שתצצה, ללא חישובים מסובכים וללא התמקחות על גובה המיסים וגובה הסובסידיות. זהו רעיון פשוט ויעיל, אשר יצמצם את האקרוכטיקה הפיננסית ויחסוך בהוצאות תיווך ובירוקרטיה.

זהו איננו רעיון בוסר תיאורטי, ממשלות רבות, כולל אלו של טרינידד-טובגו ושל קפריסין, כבר פועלות לפיו בהצלחה שנים רבות.

לפעמים יש יתרונות גדולים בסחר החליפין העתיק והטוב, אשר עוזר לבני האדם לפעול באופן הגיוני במציאות האמיתית במקום בשווקים וירטואליים. כסף קל בידיהם של פוליטיקאים הוא משחית, וכסף רב גורם לשחיתות רבה. אפילו בהולנד המתקדמת גרמו הדולרים הקלים ממכירת הגז שלהם לפגיעה בכלכלתם, תופעה שמכונה "המחלה ההולנדית".

אם תפתח הממשלה מכרז לייצור כימיקלים מהגז הטבעי ותציע את הגז לתעשייה במחיר של 3 דולר ליחידת BTU, יקרו כאן דברים מדהימים. יוצר כאן תור ארוך של חברות ישראליות, אמריקאיות וקנדיות אשר יבקשו להקים כאן מפעלי תעשייה במחצית הזמן והכסף שיידרשו להקמתם של מתקני הנזלת גז לייצוא. יוצרו כאן אלפי מקומות עבודה ויוקמו מכונים למחקר ולפיתוח. הזכות במכרז יקומו מפעלים חדשים על היבשה או אפילו מפעלים צפים בים, ניחו צנרת חדשה להובלת הגז ויגאלו את המדינה מהסיכונים הבלתי נסבלים של תלות בצינור הספקה יחיד. כולם ירוויחו יותר ממחזורי עסקים גדולים יותר, כולל המדינה שתזכה לתמלוגים אדירים. עדיין ניתן לעצור את ההחלטה האומללה ולהציל את המדינה מהאסון של ייצוא הגז הטבעי. ניתן להביא לרווחי ענק ולזינוק אמיתי של התוצר הלאומי הגולמי. אלה יגיעו מפעילות ייצור אמיתיות ולא מספרות בורסאית באוצר הטבע היקר ביותר של מדינת ישראל.

הכותב הינו פרופסור לכימיה בטכניון, נשיא החברה הישראלית לכימיה, העורך הראשי של כתב העת הישראלי לכימיה, יו"ר ועדת מקצוע הכימיה במשרד החינוך וחבר ההנהלה של האיגוד האירופאי למדעי הכימיה.

תרשים: שלש חלופות לניצול הגז הטבעי והמשמעות לאוצר המדינה, בהנחה כי סך כל הגז שבמאגרים הוא 900 מיליארד מ"ק ו-40% ממנו יופנו לייצוא. תחום הרווחים מתייחס לייצור היחסי של מתנול ואמוניה, 90 מיליארד מייצור של מתנול בלבד, 263 מיליארד מייצור של אמוניה בלבד. בחישוב הרווחים לא נכללו החזרי ההשקעות על מפעלי הייצור או מפעלי ההנזלה של הגז.